

Nr 43

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Japan angående reglering av vissa svenska fordringsanspråk; given Stockholms slott den 24 januari 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Östen Undén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen måtte godkänna en i Stockholm den 20 september 1957 undertecknad överenskommelse med Japan avsedd att slutligt reglera svenska ersättningsanspråk mot Japan, vilka uppstått på grund av folkrättsstridiga japanska åtgärder mot svenska intressen under andra världskriget.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 januari 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler ministern för utrikes ärendena fråga om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Japan angående reglering av vissa svenska fordringsanspråk och anför därvid följande.

Under andra världskriget vidtog japanska militära och civila myndigheter i flera fall folkrättsstridiga åtgärder mot svenska intressen i Fjärran Östern, varigenom dessa förorsakades betydande skador. Svensk egendom utsattes för plundring respektive rekvirerades utan att någon ersättning lämnades eller konfiskerades samtidigt som ett antal svenska medborgare utsattes för folkrättsstridigt våld i form av godtyckligt fängslande eller internering. Antalet rättsägare uppgick till cirka 60, varav ett tiotal juridiska personer. Svenska föreställningar som gjordes under kriget hos de japanska myndigheterna i syfte att skydda de svenska intressena ledde icke till något resultat.

För att i möjligaste mån säkerställa de svenska fordringsanspråken förordnade Kungl. Maj:t med stöd av lagen den 29 juni 1945 om kontroll å viss utländsk egendom m. m. om skingringsförbud den 17 augusti 1945 å de japanska tillgångarna i Sverige.

Eftersom Japan på grund av allierade ockupationsdirektiv ålagts avbryta de diplomatiska förbindelserna med de neutrala länderna, däribland Sverige, måste ersättningsfrågan vila till dess Japan genom ett fredsavtal med de allierade segrarmakterna återvunnit sin suveränitet och därmed rätten att i full utsträckning återknyta de diplomatiska förbindelserna med omvärlden.

Under den nödtvungna väntetiden vidtogs å svensk sida åtgärder ägnade att förbereda de kommande ersättningsförhandlingarna med Japan. Sålunda uppmanade Flytkapitalbyrån i kungörelse den 1 mars 1949 svenska fordringsägare mot Japan att anmäla sina anspråk, varefter det inkomna materialet överlämnades för granskning till en av Kungl. Maj:t för ändamålet

särskilt tillsatt utredningsman, dåvarande lagmannen i Svea hovrätt A. T. Salén.

Granskningen, som efter ett nytt kungörelseförfarande i februari 1952 slutfördes i juni samma år, samt senare vidtagna kompletterande utredningar gav vid handen, att de på folkrätten grundade fordringsanspråken, som var av natur att kunna stödjas av svenska regeringen, värdemässigt uppgick till 13,5 miljoner kronor. Bland fordringsägarna dominerade Svenska tändsticksaktiebolaget, vilket lidit avsevärd förlust som en följd av att bolaget helt eller delvis tillhöriga fabriker i de av japanerna ockuperade områdena genom rekvisition eller därmed i sak jämställt förfarande de facto frånhänts bolaget utan att någon ersättning lämnats samt därefter på ett för bolaget förlustbringande sätt drivits i japansk regi under större delen av kriget. Ersättningskrav av större betydelse framställdes även av Rederiaktiebolaget Reut samt Statens Krigsförsäkringsnämnd. Rederiaktiebolaget Reut begärde ersättning för förluster som åsamkats bolaget på grund av att Japan nyttjat bolagets fartyg Miramar. Det av Statens Krigsförsäkringsnämnd framförda kravet hänförde sig till fartyget Ningpo. Detta fartyg som ursprungligen tillhört Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet var vid tidpunkten för Japans inträde i kriget försäkrat hos Statens Krigsförsäkringsnämnd. Sedan fartyget sänkts vid Hongkong år 1941 och försäkringssumman med anledning härav utbetalats till rederiet, hade Krigsförsäkringsnämnden inträtt som rättsägare. Ningpo bärgades år 1942 av japanska marinen. Samtidigt anmälda kommersiella och finansiella anspråk, vilka icke varit folkrättsligt grundade, har allt eftersom förhållandena efter kriget normaliserats reglerats direkt mellan parterna. Svenska innehavare av nödlidande japanska obligationer har erbjudits möjligheten att ansluta sig till de i New York den 26 september 1952 träffade överenskommelserna rörande reglering av vissa av Japans utlandsskulder.

Sedan det japanska fredsavtalet trätt i kraft den 28 april 1952 och de svensk-japanska diplomatiska förbindelserna återupprättats i juni samma år, upptogs på svenskt initiativ under slutet av året förhandlingar med Japan i Stockholm i syfte att bereda de svenska fordringsägarna ersättning för de lidna förlusterna.

Vid förhandlingarna gavs prioritetsbehandling åt fordringsanspråk, där omständigheterna i det enskilda fallet bedömdes särskilt ömmande, d. v. s. i första hand anspråk från personer, som utsatts för folkrättsstridigt tvång. Sedan denna fråga reglerats, påbörjades behandlingen av övriga anspråk, vilka i huvudsak innehades av juridiska personer. Överläggningarna rörande dessa anspråk visade sig mycket tidskrävande. Under förhandlingarnas gång förordnade Restitutionsnämnden den 24 juni 1953 och den 28 april 1954 om kvarstad å större delen av de under skingringsförbud lagda japanska tillgångarna.

Sedan det å japansk sida infordrade nya materialet sammanställt samt en svensk delegation på grundval av detta fört förhandlingar först i Tokio under mars och april 1957 samt därefter i Stockholm, kunde enighet om ett

avtal uppnås. Det godkändes av Kungl. Maj:t och undertecknades den 20 september 1957.

Avtalet, som består av en överenskommelse rörande reglering av vissa svenska ersättningsanspråk jämte två skriftväxlingar av förtrolig karaktär torde såsom bilaga Litt A—E få fogas till statsrådsprotokollet.

Samtliga fordringsägare med ersättningskrav av större betydelse har förklarat sig införstådda med den reglering avtalet innebär.

Med hänsyn till den långa tid, som förflutit före avtalets ingående, har det i många fall varit svårt att rekonstruera det faktiska händelseförloppet och även att exakt bedöma storleken av de lidna förlusterna. På grund av dessa omständigheter har ett globalersättningsavtal med ett efter ömsesidiga eftergifter fastställt globalbelopp framställt som en för båda parter praktisk lösning. Sverige har under senare år ingått dylika avtal med Jugoslavien, Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. Globalavtalstypens principiella aspekter finns belysta i Kungl. Maj:ts proposition 187/1950 angående mellan Sverige och Polen den 16 november 1949 träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen m. m.

Genom överenskommelsen erhålles ersättning för samtliga svenska krav, som uppstått till följd av japanska folkrättsstridiga åtgärder som vidtagits mot svenska intressen under andra världskriget.

Enligt överenskommelsen förbinder sig japanska regeringen att senast tre månader efter ikraftträdandet till svenska regeringen erlægga ett globalbelopp av 7 250 000 kronor såsom ersättning för nyss nämnda intressen. Överenskommelsen omfattar fysiska och juridiska personer med svensk nationalitet — eller i förekommande fall juridiska personer med svensk karaktär — såväl vid tidpunkten för den japanska åtgärden som vid tidpunkten för överenskommelsens undertecknande (Artikel I och II).

Globalbeloppet skall enligt överenskommelsen erläggas till den svenska regeringen, å vilken därefter ankommer att verkställa fördelningen bland intressenterna (Artikel III).

Enär erläggandet av globalbeloppet enligt de båda regeringarnas uppfattning slutgiltigt reglerar ersättningsfrågan, men icke medger hundra procentig ersättning åt de svenska rättsägarna, har svenska regeringen i särskild skriftväxling utfäst sig att efter ikraftträdandet icke längre gentemot japanska regeringen resa, framföra eller stödja ersättningskrav, som omfattas av överenskommelsen. Dylika utfästelser återfinns även i ersättningsavtalen med Polen, Ungern och Tjeckoslovakien.

I likhet med vad fallet var i nyssnämnda ersättningsavtal har utfästelsen kompletterats med ett åtagande, enligt vilket svenska regeringen garanterar, att japanska regeringen, sedan globalbeloppet erlagts, icke skall behöva erlægga någon ytterligare betalning för svenska fordringsanspråk som omfattas av överenskommelsen (Artikel IV).

Med hänsyn till att globalbeloppet, vilket icke obetydligt överstiger de med kvarstad belagda japanska tillgångarna i Sverige, definitivt reglerar ersättningsfrågan, har svenska regeringen i särskild skriftväxling utfäst sig att vid ikraftträdandet friställa ifrågavarande tillgångar.

Departementschefen

Föreliggande överenskommelse är avsedd att slutgiltigt reglera svenska ersättningsanspråk mot Japan, vilka uppstått till följd av japanska folkrättsstridiga åtgärder som under andra världskriget vidtagits mot svenska intressen.

Överenskommelsen innebär i korthet följande. Japanska regeringen erlägger till svenska regeringen ett globalbelopp av 7 250 000 kronor att fördelas bland de svenska intressenterna. Beloppet synes kunna tillförsäkra intressenterna en under givna omständigheter skälig ersättning för de lidna förlusterna.

Överenskommelsen är av gängse globalersättningsstyp, en avtalsform som Sverige använt sig av vid regleringen av ersättningsfrågor med andra länder såsom Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. Eftersom överenskommelsen är avsedd att slutgiltigt reglera ersättningsfrågan, förbinder sig svenska regeringen att efter ikraftträdandet icke längre gentemot japanska regeringen resa, framföra eller stödja sådana anspråk som omfattas av överenskommelsen. Svenska regeringen garanterar vidare, att någon ytterligare betalning icke skall behöva erläggas av japanska regeringen för de svenska anspråk, som omfattas av överenskommelsen.

Befogenheten att fördela globalbeloppet bland de svenska intressenterna är en uteslutande svensk angelägenhet.

För upprättandet av en plan såsom underlag för fördelningen samt för dennas verkställande bör en särskild nämnd tillsättas. En dylik fördelningsnämnd har fungerat i samband med genomförandet av ersättningsavtalet med Polen och fungerar för närvarande vid genomförandet av ersättningsavtalet med Tjeckoslovakien. Möjlighet bör lämnas intressenterna att inför nämnden framföra sina anspråk och vid behov ytterligare utveckla sin talan.

De till överenskommelsen hörande handlingarna torde i avskrift delgivas vederbörande utskott.

I detta sammanhang må erinras om att enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 172/1956 angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland rörande tyska tillgångar i Sverige, m. m., frågan om ett generellt upphävande av kontrollagstiftningen rörande tysk och japansk egendom i Sverige borde upptagas först sedan uppgörelse träffats även rörande de japanska tillgångarna i Sverige samt att i avvaktan på en sådan uppgörelse (jämför Kungl. Maj:ts proposition nr 44/1957) giltighetstiden för återstående delar av kontrollagstiftningen, nämligen lagarna den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m. samt den 14 december 1945 (nr 885) om administration av vissa bolag m. m., förlängts till och med den 30 juni 1958.

Enär avtalet beräknas träda i kraft före sistnämnda datum torde någon ytterligare förlängning av giltighetstiden för ifrågavarande båda lagar icke vara erforderlig. Skulle det emellertid visa sig, att avtalets ikraftträdande

av någon nu okänd anledning kan förutses äga rum först efter giltighetstidens utgång, torde frågan om ytterligare förlängning böra upptagas till övervägande.

Under återopande av det anförda och då den föreslagna överenskommelsen synes mig utgöra en godtagbar reglering av behandlade spörsmål får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna ifrågavarande den 20 september 1957 träffade överenskommelse mellan svenska regeringen och japanska regeringen angående reglering av vissa svenska fordringsanspråk,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för överenskommelsens genomförande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

A. Fälthelm

Bilaga A

Översättning

Arrangement between the Government of Sweden and the Government of Japan regarding settlement of certain Swedish claims

The Government of Sweden and the Government of Japan,
Desiring to make a final settlement of certain Swedish claims,
Have agreed as follows:

Article I

The Government of Japan shall pay to the Government of Sweden the amount of 7 250 000 Swedish crowns in settlement of all claims for reparation of damage and sufferings inflicted upon Swedish physical and juridical persons during the Second World War by agencies of the Government of Japan and for which the Government of Japan is held responsible according to International Law.

For the purposes of the present Arrangement Swedish physical and juridical persons shall mean those who were of Swedish nationality, as well as those juridical persons who were of Swedish character, at the date of the relevant Japanese actions as well as at the date of the signature of the present Arrangement.

Article II

The payment of the amount mentioned in Article I shall be remitted in Swedish crowns to the Office of the Paymaster General (Statskontoret), Stockholm, acting as the agent for the Government of Sweden, within the shortest practicable time not to exceed three months from the coming into force of the present Arrangement.

Överenskommelse mellan Sveriges regering och Japans regering angående reglering av vissa svenska fordringsanspråk

Sveriges regering och Japans regering, som önska genomföra en slutgiltig reglering av vissa svenska fordringsanspråk
hava överenskommit om följande:

Artikel I

Japans regering skall till Sveriges regering erlægga ett belopp av 7 250 000 svenska kronor såsom reglering av alla anspråk på ersättning för skada och lidanden, vilka åsamkats svenska fysiska och juridiska personer under andra världskriget av japanska regeringens organ och för vilka skador och lidanden Japans regering ansetts ansvarig enligt folkrätten.

Med svenska fysiska och juridiska personer avses enligt förevarande överenskommelse sådana vilka voro av svensk nationalitet, liksom även juridiska personer med svensk karaktär, såväl vid tidpunkten för de ifrågavarande japanska åtgärderna som vid tidpunkten för undertecknandet av förevarande överenskommelse.

Artikel II

Betalningen av det i Artikel I omnämnda beloppet skall inom kortast möjliga tid, dock icke överstigande tre månader från ikraftträdandet av förevarande överenskommelse, erläggas i svenska kronor till Statskontoret, Stockholm, vilken myndighet handlar som svenska regeringens ombud.

The payment shall be effected in accordance with relevant rules and regulations of both countries.

Article III

The authority to distribute the amount mentioned in Article I among the claimants shall be exclusively incumbent upon the Government of Sweden.

Article IV

The Government of Sweden accept the payment by the Government of Japan of the amount mentioned in Article I as a full and final settlement of all claims referred to in the said Article.

The Government of Sweden undertake to guarantee that after the payment of the amount mentioned in Article I, the Government of Japan shall not have to pay any further compensation for the said claims.

Article V

The present Arrangement shall enter into force on the date which the two Governments will decide upon by exchange of notes.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorized by their respective Governments, have signed the present Arrangement.

Done in duplicate, in the English language, at Stockholm, this 20th day of September, 1957.

For the Government of Sweden:

Östen Undén

For the Government of Japan:

S. Shima

Betalningen skall verkställas i enlighet med i båda länder gällande författningar och bestämmelser.

Artikel III

Befogenheten att fördela det i Artikel I omförmälda beloppet bland fordringsägarna skall uteslutande åvila Sveriges regering.

Artikel IV

Sveriges regering godkänner betalningen av Japans regering av det i Artikel I omförmälda beloppet som en fullständig och slutgiltig reglering av alla i sagda artikel omnämnda fordringsanspråk.

Sveriges regering utfäster sig att garantera att, sedan det i Artikel I omförmälda beloppet erlagts, Japans regering icke skall ha att erlagga någon ytterligare ersättning för ifrågasvarande fordringsanspråk.

Artikel V

Förevarande överenskommelse skall träda i kraft å dag, som de båda regeringarna komma att bestämma genom noteväxling.

Till bekräftelse härav hava undertecknade, av sina respektive regeringar därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat förevarande överenskommelse.

Som skedde i Stockholm den 20 september 1957 i dubbla exemplar på engelska språket.

För svenska regeringen:

Östen Undén

För japanska regeringen:

S. Shima